

CENA SLOVENSKEJ REPUBLIKY ZA KRAJINU 2010

Cena Slovenskej republiky za krajinu v európskom kontexte

Významné zmeny najmä ľudskej činnosti prejavujúce sa na stave kultúrnej krajiny Európy viedli na prelome milénia k zjednoteniu spoločného postupu pri ochrane, manažmente a plánovaní krajiny vo forme novej medzinárodnej dohody, zameranej na upevnenie európskej identity prostredníctvom lepšej starostlivosti o všetky typy krajín. *Medzinárodný dohovor o krajine* priniesol na európsku scénu v roku 2000 pohľad na krajinu ako hodnotu, ako prejav spoločného európskeho dedičstva, ktoré sa členské štáty Rady Európy svojim podpisom rozhodli podporovať a presadzovať.

Na to, aby bol v tomto zmysle chápaný nový prístup k starostlivosti o kultúrnu krajinu efektívny, potrebujeme spoločne postupovať na rôznych úrovniach – od medzinárodnej, národnej, regionálnej až po miestnu úroveň - na každej s iným druhom kompetencie a zodpovednosti. Do akej miery celý systém funguje, sa však vždy prejaví v praxi na miestnej úrovni, v krajine, ktorej stav sa zlepšuje, či zhoršuje. Potreba presadzovať princípy dohovoru vo všetkých rezortoch a sektoroch si zároveň vyžiadala aj nutnosť zaviesť meradlo úspešnosti implementácie jednotlivých snáh.

Vytvoriť systém ocenenia je jedným zo spôsobov, ako prispieť k zvýšeniu kvality krajín v celej Európe. Vyznamenanie *Cena Rady Európy za krajinu* sa môže udeliť miestnym a regionálnym samosprávam a mimovládny organizáciám,

ktoré „zaviedli takú stratégiu alebo opatrenia na ochranu, manažment a/ alebo plánovanie krajiny, ktoré sa ukázali byť trvalo účinnými, a preto môžu slúžiť ako príklad pre iné územné orgány v Európe“. Zámerom existencie ocenenia je stimulovať proces v celej Európe tak, aby viedol k prijatiu správcovstva za kvalitnú krajinu. Otvorenie medzinárodnej súťaže prebehlo po prvýkrát v období 2008 – 2009, ocenenie sa udeľuje v dvojiročných cykloch.

V roku 10. výročia otvorenia Európskeho dohovoru o krajine na podpis, Slovenská republika pristupuje k implementácii článku 11 „*Cena Rady Európy za krajinu*“ vyhlásením „*Ceny Slovenskej republiky za krajinu*“. Pôsobenie zavedenia ceny je dvojaké. Má viesť k verejnému uznaniu snáh inštitúcií či organizácií, ktoré úsilie oprávnené zúčastniť sa národného ocenenia úsilia vedúceho k zlepšeniu kvality krajiny v našej spoločnosti. Zároveň má viesť k posilneniu a podpore takýchto snáh štátnymi inštitúciami, ktoré sú a mali by byť v celom procese zainteresované. Víťaz *Ceny Slovenskej republiky za krajinu*, ktorý bude v cykle 2010 – 2011 reprezentovať Slovenskú republiku na medzinárodnej úrovni v Rade Európy, bude nositeľom príkladu pre ďalších európskych partnerov, akým spôsobom k starostlivosti o krajinu možno pristupovať - aj na Slovensku.

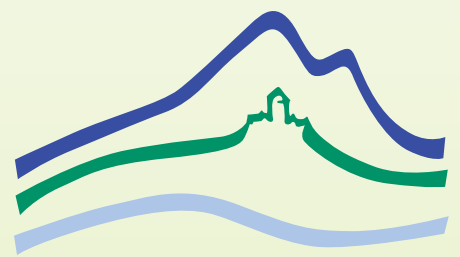
Pavína Mišíková

národná koordinátorka Európskeho dohovoru o krajine v SR
členka medzinárodnej poroty Cena Rady Európy za krajinu

- **Krajina**
- **Cielová kvalita krajiny**
- **Ochrana krajiny**
- **Typológia krajiny**
- **Krajinné plánovanie**
- **Charakteristický vzhľad krajiny**
- **Manažment krajiny**
- **Krajinná koncepcia**
- **Účast' širokej verejnosti**
- **Európska spolupráca**
- **Vzdelávanie**

Európsky dohovor o krajine

Európsky dohovor o krajine je prvou medzinárodnou zmluvou, ktorá sa týka všetkých aspektov Európskej krajiny. Prináša prevratný pohľad na skutočnosť, že krajina tvorí kľúčový prvok priaznivých podmienok na život jednotlivca i spoločnosti v celoeurópskom priestore. Posilňuje význam krajiny ako dôležitej súčasti kvality života ľudí v mestách i na vidieku. Chápe krajinu ako základnú súčasť európskeho prírodného a kultúrneho dedičstva, upevňujúcu našu európsku identitu. Uznáva pranie verejnosti užívať krajinu vysokej kvality a zohrávať aktívnu úlohu pri jej ďalšom rozvoji. Dohovor Rady Európy je novým, spoločným európskym nástrojom zameraným na ochranu, manažment a plánovanie, uznávajúc, že kvalita a rozmanitosť európskej krajiny predstavuje náš spoločný zdroj, pri ochrane ktorého máme navzájom všetci spolupracovať. Cieľom dohovoru je zaviesť vhodnú politiku, koncepcie a opatrenia v starostlivosti o krajinu.

EUROPEAN LANDSCAPE CONVENTION
CONVENTION EUROPÉENNE DU PAYSAGE

Európsky dohovor o krajine
otvorený na podpis: 20 októbra 2000 vo Florencii
vstup do platnosti: 1. marca 2004

Slovenská republika
podpis: 30. mája 2005
ratifikácia: 9. augusta 2005
vstup do platnosti: 1. decembra 2005

Cena Rady Európy za krajinu

Cena je čestným vyznamenaním, ktoré oceňuje koncepcie alebo opatrenia implementované miestnymi alebo regionálnymi orgánmi či ich zoskupeniami, alebo pozoruhodné príspevky mimovládnych organizácií v oblasti trvalo udržateľnej ochrany, manažmentu a/alebo plánovania krajín. Cena má formu diplomu. Udeliť možno aj osobitné uznania. Cena je ocenením procesu implementácie dohovoru na národnej alebo nadnárodnej úrovni, ktorý vedie k efektívnym a merateľným úspechom. Cena tiež pomáha ľuďom byť si viac vedomí významu krajín pre ľudský rozvoj, upevňovanie európskej identity a blaha jednotlivcov a spoločnosti ako celku. Posilňuje účasť verejnosti v procesoch rozhodovania o koncepciách týkajúcich sa krajiny.

V roku 2008, v zmysle článku 11. Európskeho dohovoru o krajine (EDoK), bola Výborom ministrov Rady Európy ustanovená Cena Rady Európy za krajinu (Landscape Award of the Council of Europe) (Uznesenie CM/Res (2008)3). Účelom Ceny Rady Európy za krajinu je odmeniť vzorové praktické iniciatívy zamerané na dosiahnutie cieľovej kvality krajiny a zvýšiť povedomie občianskej spoločnosti o hodnotách krajiny.

Kandidátmi na udelenie sa môžu stať: miestne alebo regionálne orgány a ich zoskupenia, mimovládne organizácie, alebo cezhraničné miestne alebo regionálne orgány a zoskupenia miestnych a regionálnych orgánov za predpokladu, že spoločne spravujú príslušnú krajinu.

Postup

- predloženie kandidatúr
- posúdenie kandidatúr
- udelenie a odovzдание ceny a osobitných uznaní

Slovenská republika na základe národných výsledkov nominuje slovenského kandidáta, víťaza národného kola, na Cenu Rady Európy za krajinu (Landscape Award of the Council of Europe). Návrhy na udelenie Ceny Rady Európy za krajinu predkladajú zmluvné strany Výborom expertov. Národná „Cena Slovenskej republiky za krajinu“ je udeľovaná v dvojročnom cykle, každý páry rok s následnou nomináciou na Cenu Rady Európy za krajinu v nepárnom roku.

Pravidlá vzťahujúce sa na Cenu rady Európy za krajinu boli prijaté Výborom ministrov 20. februára 2008 na 1018. stretnutí zástupcov ministrov.

COUNCIL OF EUROPE
CONSEIL DE L'EUROPE

Prvý ročník Ceny Rady Európy za krajinu

Prvý ročník Ceny Rady Európy za krajinu bol organizovaný v roku 2008. Do prvého ročníka bolo členskými štátmi Rady Európy nominovaných 8 návrhov na udelenie Ceny. Návrhy predložili: Španielsko, Francúzsko, Turecko, Fínsko, Taliansko, Slovinsko, Česká republika a Maďarsko. Prvé stretnutie hodnotiacej komisie sa uskutočnilo v marci 2009 a dňa 23. septembra Výbor ministrov Rady Európy, na svojom 1066. zasadnutí, rozhodol nasledovne:

Cenu Rady Európy za krajinu 2009, v roku 2009 v zmysle čl. 11 Európskeho dohovoru o krajine získalo:

Francúzsko – „Parc de la Deûle“, Lille Métropole

osobitné ocenenie Ceny Rady Európy za krajinu získalo:

Španielsko – “Parque de Christina Enea”, San Sebastián

Slávnostné vyhlásenie výsledkov Ceny Rady Európy za krajinu sa uskutočnilo v rámci 8. workshopu Rady Európy pre implementáciu Európskeho dohovoru o krajine v Malmö/Alnarp, Švédsko.

Slávnostné vyhlásenie výsledkov Ceny Rady Európy za krajinu (Malmö)

Francúzsko

Cena Rady Európy za krajinu 2009

kandidát: Lille Métropole
projekt: Parc de la Deûle

Hlavnou výzvou pri tvorbe projektu Parc de la Deûle bola zmena vzhľadu údolia Deûle, revitalizácia krajiny a prírodného prostredia. Hlavným znakom parku je poloha medzi urbanizovanými pásmi a zmesou malých plôch poľnohospodárskej krajiny. Výsledkom projektu je prepojenie urbánnej sídelnej štruktúry s poľnohospodárskou krajinou a spoločné využívanie územia ako rekreačného prostredia a poľnohospodárskej krajiny. Projekt Parc de la Deûle je pozitívnym príkladom politiky, kde krajina je kľúčovým faktorom na zlepšenie kvality života miestneho obyvateľstva. Projekt sa rozprestiera na území

o rozlohe 300 ha a ovplyvnil územie o rozlohe 2000 ha. V rámci projektu bolo vysadených 45 tisíc stromov a kríkov, obnovených 15 ha pastvín, 10 ha nevyužívanej pôdy premenenej na lúky a upravených 20 ha mokradí a bažín pre potreby zriadenia náučných chodníkov, pozorovacích miest a obnovu lúk.

Španielsko

osobitné uznanie Ceny Rady Európy za krajinu

kandidát: Mesto San Sebastian
projekt: Park Cristina Enea

Projekt Park Cristina Enea je komplexným projektom mesta a je výsledkom dlhodobej urbánnej politiky. Vysoko pozitívne hodnotené boli procesy a technológie použité v projekte: účasť verejnosti, priateľská integrácia s inými urbánymi projektmi a aktívny proces dynamizácie kultúry. Z týchto využiteľných zdrojov rastu mesta projekt obnovil zásadné hodnoty ako odpoveď na súčasné a budúce potreby.

Turecko

kandidát: Association for Nature Conservation
 projekt: Projekt manažmentu Biodiverzity a Prírodných zdrojov (Biodiversity and Natural Resources Management Project)

Projekt je zložený z troch častí: posilňovanie národného rámca ochrany biodiverzity, rozvíjanie prototypov pre efektívnu ochranu, manažment a monitoring na národnej úrovni, zabezpečovaný tímom projektového manažmentu.

Česká republika

kandidát: Klub českých turistů
 projekt: Trasovanie a značenie turistických ciest

Projekt rieši sprístupňovanie krajiny pomocou aktivít: značenie a údržba turistických trás, cyklotrás a lyžiarskych bežeckých tratí v celej Českej republike v rámci dobrovoľníckej činnosti, vydávanie edície turistických máp a vštepovanie hodnôt krajiny od detského veku s hlavným cieľom zoznámiť ľudí s najkrajšími a zaujímavými časťami krajiny a prírody v Čechách.

Slovensko

uznanie Ceny Rady Európy za krajinu za vzorovú hodnotu

kandidát: Univerzita Ljubljana
 projekt: Regionálne členenie krajinárskych typov Slovenska

Jedna z hlavných úloh projektu bola tvorba rozsiahlej typológie krajiny na celom území Slovenska. Okrem získania vedomostí z hľadiska charakteristiky a podmienok Slovenskej krajiny bolo cieľom aj získať poznatky o rozvojových trendoch a ich vplyvoch na krajinu, kategorizovať Slovenskú kultúrnu krajinu - podľa vizuálneho vzhľadu krajiny, pripraviť základ pre zavedenie

priamej ochrany výnimočnej Slovenskej krajiny a pripraviť smernice pre rozvoj a ochranu krajiny.

Fínsko

kandidát: Hämeenkyrö
 projekt: Manažment krajiny v Národnej krajine Hämeenkyrö

Nominovaný projekt je kombinovaný z troch projektov, ktoré vzájomne spolu funkčne súvisia: Národná krajina Hämeenkyrö, Starostlivosť o životné prostredie Národnej krajiny a Krajinná turistika v Hämeenkyrö. Projekt je vzorový z hľadiska vytvorenia procedúr pre účasť verejnosti, miestnych a regionálnych orgánov a ďalších účastníkov so záujmom o implementáciu krajinnej politiky, zvyšovanie vedomia, podpora školských a univerzitných kurzov a zhodnocovanie krajiny.

Taliansko

kandidát: Val di Cornia
 projekt: Systém parkov Val di Cornia

Projekt je príkladom starostlivosti o taliansku krajinu od zhodnotenia pobrežia k zvýšeniu jej prírodnej historickej identity. Parkový systém bol tvorený na základe priebežnej interakcie medzi rôznymi územiami. Táto interakcia je vyjadrená v implementácii samotného projektu, ktorý vidí každý park a múzeum ako neoddeliteľnú súčasť reality, tvorenú na celom území. Prostredníctvom jednotlivých parkov sú interpretované ich fyzické a naturalistické charakteristiky, komplexnosť krajiny a ekonomická história Val di Cornia.

Maďarsko

kandidát: Public Foundation for Nature Conservation Pro Vértés
 projekt: Implementácia komplexnej ochrany prírody a programu starostlivosti v oblasti Zámoly

Projekt rieši udržiavanie mokradí v oblasti Zámoly – územie v povodí jazera Velenoe a toku Czászár, s cieľom zachovania priebehu sukcesie v území starého jazera. Extenzívna pastva národných plemien domácich zvierat, obnova tradícií, rekonštrukcia a využívanie starého „panstva“, vzdelávanie a zvyšovanie environmentálneho povedomia a ekoturistika sú aktivity realizované v rámci manažmentu krajiny a prírody.

Cena Slovenskej republiky za krajinu

Starostlivosť o krajinu je komplex činností vedúcich ku kvalitnej ochrane, plánovaniu a tvorbe krajiny. Na rozdiel od tradične chápanej ochrany prírody môžeme v tejto súvislosti hovoriť o zámerných procesoch formovania krajiny, s cieľom udržať alebo zlepšiť jej kvalitu. V súčasnom vnímaní starostlivosti o krajinu, v zmysle *Európskeho dohovoru o krajine*, má veľký význam samotné uchovanie identity krajiny, jej charakteristických črt, uvedomujúci si fakt, že samotná krajina predstavuje základ nášho prírodného, ale aj kultúrneho dedičstva. V poslednej dobe je čoraz väčší dôraz kladený na výchovu a naše vzdelávanie v oblasti vnímania krajiny, ale aj akceptácie názorov miestneho obyvateľstva na cieľovú kvalitu krajiny, v ktorej obyvatelia žijú. Kvalitný manažment krajiny môžeme dosiahnuť komplexným systémovým prístupom – ochranou krajiny, vhodným plánovaním a citlivou tvorbou krajiny. Ako aj činnosťami, ktoré majú z hľadiska perspektívy udržateľného rozvoja zabezpečiť a zosúladiť sociálne, hospodárske a environmentálne procesy v krajine.

Ocenenie skúseností dobrej praxe

Významným prvkom v spoločných tendenciách Európskych štátov v systéme starostlivosti o krajinu je samotný prenos a sieťovanie skúseností, inovatívnych postupov a metód v krajinom manažmente, ktoré slúžia k napĺňaniu cieľov stanovených v spoločnej medzinárodnej dohode – *Európskom dohovore o krajine*. Príklady dobrej praxe predstavujú významný stimulačný nástroj v systéme starostlivosti o krajinu, a preto si zaslúžia príslušnú publicitu a hlavne rozširovanie výsledkov dosiahnutých v jednotlivých projektoch. Jedným z spôsobov je aj samotné ocenenie týchto aktivít smerujúce k poukázaniu na ich vzorové hodnoty.

Aj v našich národných podmienkach sa realizovalo množstvo projektov zameraných na starostlivosť o krajinu, ktoré môžu slúžiť ako príklady dobrej praxe a je potrebné na ne poukázať a prezentovať ich. Slovenská republika, uvedomujúci si čoraz vzrastajúci význam krajiny v procese udržateľného rozvoja našej spoločnosti, pristupuje ako zmluvná strana Európskeho dohovoru o krajine k udeľovaniu *Ceny Slovenskej republiky za krajinu*.

Slovensko-české pracovné stretnutie k národným Cenám za krajinu

CENA SLOVENSKEJ REPUBLIKY ZA KRAJINU

Európsky dohovor o krajine zavádza **Cenu Rady Európy za krajinu**, ktorá je prestížnym ocenením aktivít smerujúcich k napĺňaniu cieľov Európskeho dohovoru o krajine. Každá zmluvná strana môže nominovať svojho kandidáta na toto významné európske ocenenie.

Cena Slovenskej republiky za krajinu – je čestným ocenením. Jej cieľom je oceniť aktivity smerujúce ku kvalitnému a udržateľnému manažmentu krajiny. Cena je motivačným nástrojom v podpore starostlivosti o krajinu a ocene-

ním príkladných snáh o dosiahnutie požiadaviek, kladených v procese implementácie Európskeho dohovoru o krajine. Slovenská republika udeľuje túto cenu s cieľom prezentovať úspešné aktivity smerujúce k ochrane, manažmentu a plánovaniu krajiny a následnej nominácie víťazného projektu na Cenu Rady Európy za krajinu.

Oprávnení kandidáti na národnú cenu za krajinu sú:

miestne a regionálne samosprávy, združenia miestnych a regionálnych samospráv, cezhraničné združenia miestnych a regionálnych samospráv, mimovládne organizácie.

Oprávnenými projektmi – sú projekty s charakterom implementovaných krajiných koncepcií a opatrení, spĺňajúce kritériá pre posudzovanie Ceny Slovenskej republiky za krajinu. Projekty je možné priamo prihlásiť alebo môžu byť navrhnuté inou právnickou alebo fyzickou osobou.

Cena Slovenskej republiky za krajinu bude udeľovaná v dvojročnom cykle, v každom párnom roku. V nepárnom roku bude víťaz národnej ceny nominovaný na Cenu Rady Európy za krajinu ako reprezentant Slovenskej republiky. V roku 2010 sa môžu oprávnení kandidáti po prvýkrát uchádzať o Cenu Slovenskej republiky za krajinu.

Hodnotiace kritériá

Kritérium 1

Trvalo udržateľný územný rozvoj

Predložené ukončené projekty musia poskytovať hmatateľnú formu ochrany, manažmentu a/alebo plánovania krajiny. To znamená, že projekty musia byť v čase predloženia kandidatúry ukončené a k dispozícii pre užívanie verejnosťou najmenej tri roky. Okrem toho tieto projekty musia: byť súčasťou koncepcie trvalo udržateľného rozvoja a musia byť v súlade so strategickými dokumentmi danej oblasti, preukázať svoju environmentálnu, sociálnu, ekonomickú, kultúrnu a estetickú udržateľnosť, eliminovať alebo naprávať poškodenia krajinných štruktúr, pomáhať pri zveľaďovaní a zlepšovaní kvality krajiny a tvorbe jej nových kvalít.

Kritérium 2

Vzorová hodnota

Implementácia koncepcie alebo opatrení, projektov, ktoré viedli k zlepšeniu ochrany, manažmentu a/alebo plánovania krajiny, musí predstavovať príklad správnej praxe hodný nasledovania ostatnými subjektmi.

Kritérium 3

Účasť verejnosti

Koncepcia alebo opatrenia implementované so zreteľom na ochranu, manažment a/alebo plánovanie krajiny, by mali zahŕňať aktívnu účasť verejnosti, miestnych a regionálnych orgánov, miestnych aktérov a mali by jasne vyjadrovať cieľovú kvalitu krajiny. Verejnosť by mala byť schopná zúčastniť sa dvoma spôsobmi súčasne: prostredníctvom dialógu a výmenami názorov medzi členmi spoločnosti (napríklad verejné stretnutia, diskusie, postupy účasti a konzultácie v teréne) prostredníctvom postupov pre účasť verejnosti na plánovaní koncepcií implementovaných národnými, regionálnymi a miestnymi orgánmi.

Kritérium 4

Zvyšovanie vedomia

Projekty nominované na Cenu Slovenskej republiky za krajinu musia byť súčasne zamerané na zvyšovanie povedomia občianskej spoločnosti, súkromných organizácií a verejných orgánov týkajúcich sa hodnoty krajiny, jej úlohe a zmien v krajine.

Udržateľnosť projektu

Predložené projekty musia mať zabezpečenú udržateľnosť projektu nielen do súčasnej doby, ale aj do budúcnosti.

Odborná hodnotiacia komisia

Priebeh udeľovania Ceny Slovenskej republiky za krajinu v roku 2010

Vyhlasovateľom ceny je: Ministerstvo životného prostredia Slovenskej republiky
Národný koordinátor ceny je: Slovenská agentúra životného prostredia

Oficiálne vyhlásenie ceny sa uskutočnilo dňa 13. mája 2010 na konferencii Krajina – Človek – Kultúra 2010, konanej v rámci XVI. medzinárodného festivalu filmov o životnom prostredí Envirofilm 2010.

Harmonogram

- Vyhlásenie 1. ročníka Ceny Slovenskej republiky za krajinu: 13. 5. 2010 v Banskej Bystrici
- Ukončenie akceptácie návrhov na Cenu Slovenskej republiky za krajinu (ukončenie prijímania prihlášok): 18. 7. 2010
- Spracovanie návrhov (prihlášok) národným koordinátorom: do 15. 8. 2010
- Zverejnenie nominácií: 16. 8. 2010 – 20. 8. 2010
- Zasadnutie odbornej komisie: 11. 10. 2010 – 12. 10. 2010
- Oficiálny ceremoniál odovzdávania ocenení: 24. 11. 2010
- Nominácia na Cenu Rady Európy za krajinu: december 2010

Po vyhlásení ceny, na ktorom bol zverejnený termín akceptácie návrhov, národný koordinátor ceny spracoval predložené návrhy. Tieto návrhy prešli prvotným výberom a posúdením z hľadiska oprávnenosti ich predloženia. Následne národný koordinátor vybral nominácie na Cenu Slovenskej republiky za krajinu. Nominované projekty boli obhajované pred odbornou hodnotiacou komisiou, ktorá určila víťaza Ceny Slovenskej republiky za krajinu a udelila ďalšie osobitné uznanie poroty.

Zloženie odbornej hodnotiacej komisie:

Mgr. Pavlína Mišíková – MŽP SR Bratislava
Ing. arch. Anna Kršáková – SAŽP Banská Bystrica
Doc. Ing. Peter Jančura, PhD. – TU Zvolen
Doc. Ing. Ingrid Belčáková, PhD. – STU Bratislava
Ing. Stanislav Doktor – ZMOS Bratislava
Mgr. Juraj Smaťana – Ekofórum Bratislava
Ing. Anna Dobrucká – Ateliér záhradnej a krajinej architektúry Nitra

Manažér Ceny Slovenskej republiky za krajinu:

Ing. Martin Lakanda – SAŽP Banská Bystrica

Hodnotiacia komisia zasadala v dňoch 11.-12. októbra 2010 v SAŽP - SEV Drieňok na Teplom Vrchu.

Počas zasadnutia odbornej komisie boli odprezentované jednotlivé nominované projekty zástupcami organizácií, prebehla diskusia a následne uzavreté rokovanie odbornej komisie, na ktorom komisia rozhodla o udelení ceny. Slávnostné odovzdanie Ceny Slovenskej republiky za krajinu sa uskutočnilo 24. 11. 2010 v Banskej Bystrici.

V decembri 2010 národný koordinátor pripraví s víťazom v nasledujúcom roku podklady ku kandidatúre zástupcu Slovenskej republiky na Cenu Rady Európy za krajinu 2011 v zmysle Európskeho dohovoru o krajine.

Bratislavské regionálne ochranárske združenie / www.broz.sk

Nominovaný projekt: Veľkolélsky ostrov - návrat k tradičnému hospodáreniu v Dunajských luhoch

Kontaktná osoba: Ing. Jana Michaliková
Adresa: Šancova 96, 831 04 Bratislava
Email: michalikova@broz.sk

Cieľom projektu bolo zachovanie posledných zvyškov lužných lesov na slovenskom úseku Dunaja. Jedným z cieľových území projektu „Ochrana a manažment dunajských lužných lesov“ bol aj Veľkolélsky ostrov, ktorého časť BROZ získalo do vlastníctva, resp. prenájmu.

Veľkolélsky ostrov ako jeden z posledných veľkých dunajských ostrovov s rozlohou viac ako 250 hektárov predstavuje unikátnu mozaiku lesných, mokradných a trávnatých biotopov. Veľkolélske lúky s mohutnými solitérnymi topoľmi, vrbami a dubmi však zostali zo strany ochrany prírody nepovšimnuté a po všeobecnom ústupe pastvy v celej Podunajskej nížine začali veľmi rýchlo zarastať burinou a inváznymi rastlinami prinášanými riekou.

Veľkolélsky ostrov je súčasťou CHKO Dunajské luhy, ďalej Chráneného vtáčieho územia Dunajské luhy a okrem toho je aj samostatným územím európskeho významu. Veľkolélsky ostrov s rozlohou 328,65 ha.

Aktivity BROZ na Veľkolélskom ostrove sa zamerali na tri oblasti:

- obnova lesných porastov smerom k prirodzenému drevinovému zloženiu
- návrat k tradičnému pasienkovému hospodáreniu
- revitalizácia Veľkolélskeho ramena a obnova prirodzených riečnych brehov

V spolupráci s miestnymi obyvateľmi prebieha

postupná eliminácia invázných drevín a výsadba pôvodných druhov, ako aj obnovovanie zanedbaných hlavových vrúb. V spolupráci so súkromnou farmou z obce Veľký Lél sa postupne začalo s obnovou aluviálnych lúk, a to pravidelným kosením a spásaním hospodárskymi zvieratami. V roku 2010 bolo na modelovom úseku brehu v dĺžke 50 m odstránené brehové opevnenie. Na projektovaní a príprave realizácie sa podieľajú štátne vodohospodárske organizácie.

Prírodné lesné biotopy Veľkolélskeho ostrova sú ponechávané na samovývoj. V narušených častiach lesa sa po odstránení invázných druhov miestami dosádzajú sadenice pôvodných druhov drevín. Pasenie dobytkom, oviec, kôz a koní sú v tomto regióne tradíciou po stáročia, ktorú sa v spolupráci s miestnymi obyvateľmi a farmármi snažia znovu obnoviť, pretože je to prírode najbližší spôsob obhospodarovania a v podstate ako jediný dokáže zabezpečiť zachovanie špecifickej krajinej štruktúry. Zvieratá zabezpečujú postupné vypásanie plôch, pričom pasenie – na rozdiel od mechanizovanej kosby – dokáže efektívne zabezpečiť starostlivosť aj o lúky s roztrúsenou drevinovou vegetáciou.

Projekt obnovy tradičného hospodárenia na Veľkolélskom ostrove je unikátnym príkladom

obnovy manažmentu krajiny pasením dobytkom na zaplavovanom území a vzorovým príkladom, ako môže úspešne fungovať spolupráca medzi ochranárskymi organizáciami, štátnou ochranou a súkromníkmi ku prospechu krajiny.

Aktívnymi účastníkmi projektu sú najmä miestni obyvatelia, podnikatelia a farmári, ktorí sa svojou činnosťou a aj podnikateľskými aktivitami podieľajú na návrate k tradičnému hospodáreniu. Do celého projektu sú zapojení nielen osvetou, vzdelávaním a propagáciou, ale aj priamou účasťou na prácach. Samotné aktivity na ostrove vytvorili niekoľko pracovných miest – či už sezónnych lesných a poľnohospodárskych robotníkov, ale najmä celoročných pastierov hospodárskych zvierat.

Súčasťou tohto projektu je aj široká spolupráca na inštitucionálnej úrovni. Všetkým aktivitám predchádzali početné rokovania s kompeten-

tnými organizáciami, kde boli postupne vyladené vzájomné predstavy a zákonné možnosti. Od skončenia projektu aj naďalej prebiehajú oficiálne i neoficiálne stretnutia, pracovníci štátnych organizácií sú prizývaní na riadiace výbory a pravidelne pre nich organizujeme exkurzie a odborné akcie na samotnom Veľkolélskom ostrove. Do týchto aktivít sú zapojení aj miestni obyvatelia a farmári, podieľajúci sa na starostlivosti o Veľkolélsky ostrov.

Revitalizácia trávnych porastov je zabezpečovaná miestnym zazmluvneným farmárom. Hospodárske zvieratá v počte 70 kusov hovädzieho dobytkom, 100 oviec, 20 kôz a 10 koní boli zakúpené z grantových prostriedkov. Hospodárenie a starostlivosť o zvieratá zabezpečuje miestny farmár takým spôsobom, že výnosy pochádzajúce z ich chovu používa na zabezpečenie prevádzky celého chovu.

Veľkolélsky ostrov

pred realizáciou projektu

počas realizácie projektu

po realizácii projektu

po realizácii projektu

Nadácia Ekopolis / www.ekopolis.sk

Nominovaný projekt: Projekt trvalej starostlivosti o krajinu prostredníctvom grantových programov Nadácie Ekopolis

Kontaktná osoba: Ing. Peter Medved'
Adresa: Komenského 21, 974 01 Banská Bystrica
Email: medved@ekopolis.sk

Projekt trvalej starostlivosti o krajinu prostredníctvom grantových programov Nadácie Ekopolis je zameraný na prezentáciu grantových programov nadácie, ktorá má 19-ročné skúsenosti s manažovaním grantových programov zameraných na skvalitňovanie občianskej spoločnosti a environmentálnu udržateľnosť. Prostredníctvom grantových programov nadácie sú podporované projekty v mestskej, vidieckej aj sídelnej krajine. Jednotlivé grantové programy podporujú citlivú obnovu v chránených územiach Slovenska a zveľadenie rekreačných a poznávacích funkcií slovenskej prírody, obnovu a vylepšovanie turistických značených chodníkov, náučných trás a verejných priestranstiev, využívaných turistami, výsadbu a ošetrovanie zelene v obciach a mestách, vytváranie, obnovu alebo oživenie ekologicky hodnotných plôch a trás, obnovu zanedbaných verejných priestranstiev a ich premenu na miesta, kde sa stretávajú ľudia a tiež plánovanie a budovanie trás pre aktívny spôsob života a nemotorovú dopravu, čím sa skvalitňujú podmienky pre turizmus, poznávanie prírody a krajiny.

Cieľom grantových programov Nadácie Ekopolis je zapojenie obyvateľov do plánovania a realizácie zmien v ich okolí, v okolitej krajine. Prostredníctvom aktívnej účasti občanov na plánovaní a realizácii zvyšujeme záujem ľudí o verejné veci a pomáhame občianskym lídrom v danej lokalite aktivizovať ďalších obyvateľov. Prostredníctvom Blokoveho grantu pre mimovládne neziskové

organizácie Nadácia Ekopolis podporila projekty zamerané na podporu implementácie NATURA 2000, projekty zamerané na revitalizáciu a obnovu environmentálne cenných území, trvalo udržateľný manažment vzácných biotopov, zvyšovanie verejného povedomia o hodnotách cenných biotopov a dôležitosti ich ochrany, prostredníctvom aktívnej účasti verejnosti. V rámci všetkých svojich programov nadácia prispieva k zvyšovaniu kvality krajiny, podporuje vzťah občanov k prostrediu v obciach, mestách a okolitej sídelnej a otvorenej krajine. Grantové programy Nadácie Ekopolis: PrieStory, Živé chodníky, Zelené oázy, Ľudia pre stromy, Program Greenways, Blokový grant EMVO – TUR.

Realizácia projektov v otvorenej a sídelnej krajine prispieva k zachovávaní prírodného a kultúrneho dedičstva na Slovensku. Projekty podporené v rámci programov sú environmentálne a kultúrne udržateľné, prispieva sa k zvyšovaniu estetickej hodnoty mestských aj obecných verejných priestranstiev, zachovaniu a skrášleniu cenných lokalít, rekonštrukcii a údržbe turistických chodníkov a cykloturistických trás. V rámci všetkých programov nadácia tak prispieva k zvyšovaniu kvality krajiny, podporuje vzťah občanov k prostrediu v obciach, mestách a okolitej sídelnej a otvorenej krajine.

Projekty podporené Nadáciou Ekopolis sa stávajú inšpiráciou pre ďalšie subjekty vo vlastnej aj ďalších komunitách, o čom svedčí aj nárast

ekoPolis
n a d á c i a

počtu potenciálnych žiadateľov. Potreba úprav verejných priestranstiev, údržba a rekonštrukcia turistických chodníkov a budovanie trás pre podporu nemotorovej dopravy, zachovanie hodnotných lokalít, stromov, cenných výhľadov na okolitú krajinu sa stáva na Slovensku čoraz naliehavejšou.

Nadácia Ekopolis podporuje aktívnu účasť verejnosti v rámci všetkých svojich grantových programov. Jedným z hlavných cieľov Nadácie Ekopolis je podporovať participáciu verejnosti na riešení otázok v oblasti trvalo udržateľného rozvoja, ochrany životného prostredia a krajiny.

V rámci projektov sú školení príjemcovia podpory (napr. program PrieStory – o plánovaní a tvorbe verejných priestranstiev, ich význa-

me a dôležitosti pre mestskú krajinu, v oblasti moderovania a facilitácie verejných stretnutí). Programoví manažéri poskytujú pravidelné odborné konzultácie k podporeným projektom a súčasťou komunikačnej stratégie je aj vydávanie informačných materiálov, v záujme zvyšovania povedomia verejnosti o hodnotách životného prostredia a krajiny.

Všetky programy Nadácie Ekopolis sú koncipované ako dlhodobé, navzájom sa dopĺňajúce aktivity. Nadácia rozvíja vzťahy so svojimi partnermi tak, aby prinášali všestranný prínos po stránke praktických a viditeľných výsledkov, strategického prínosu vo svojich témach, ako aj komunikácie smerom k odbornej i laickej verejnosti.

Grantový program PrieStory Banská Bystrica - sídlisko Fončorda

pred realizáciou projektu

po realizácii projektu

pred realizáciou projektu

po realizácii projektu

Pohorelá - námestie

Obec Suchá nad Parnou / www.suchanadparnou.sk

Nominovaný projekt: „Učíme sa navzájom“ a „Realizácia ekologickej siete a integrovaný manažment využitia prírodných zdrojov“.

Kontaktná osoba: RNDr. Zita Izakovičová, PhD.
Adresa: Štefánikova 3, P. O. Box 254
814 99 Bratislava
Email: zita.izakovicova@savba.sk

I. „Učíme sa navzájom“

Základným cieľom projektu je zvyšovanie environmentálneho vedomia, a to formou aplikácie netradičných foriem výchovy a vzdelávania – výchovy cez projekt a výchovou priamo v prírode.
Výstupy projektu

A/ Spracovanie modelu „Ekologizácie hospodárenia vo vidieckej intenzívne poľnohospodársky využívannej krajine“

B/ Vybudovanie Prírodného environmentálneho laboratória: Ekocentrum, Ekolaboratórium a Náučný chodník.

Súčasťou programu bolo aj spracovanie manuálu „Učíme sa navzájom“. Manuál je vhodnou didaktickou pomôckou pre výchovno-vzdelávací proces nielen na základných školách, ale môže byť aj inšpiračným materiálom pre záujmové krúžky, odbornú sféru, projekčnú prax a pod.

II. „Realizácia ekologickej siete a integrovaný manažment využitia prírodných zdrojov“

V rámci projektu sa spracoval návrh kostry ÚSES ako i návrh ekostabilizačných opatrení. Na základe tohto dokumentu sa zrealizovala výsadba modelových prvkov územného systému ekologickej stability, urbánneho biocentra lokalizovaného v centre obce Suchá nad Parnou a biokoridoru na rozhraní katastrov obcí Suchá nad Parnou-Zvončín-Ružindol.

Projekty možno považovať za konkrétne príspevky k implementácii trvalo udržateľného rozvoja.

Ide o projekty s environmentálnym zameraním. V rámci oboch projektov boli spracované strategické rozvojové dokumenty, a to:

- V rámci projektu „Učíme sa navzájom“ bola spracovaná štúdia Ekologizácia hospodárenia v území,

- V rámci projektu „Realizácia ekologickej siete a integrovaný manažment využitia prírodných zdrojov“ bola spracovaná štúdia miestneho územného systému ekologickej stability.

„Učíme sa navzájom“ je pilotný projekt v oblasti rozvoja netradičných foriem environmentálnej výchovy. Model ekologizácie hospodárenia v rurálnej poľnohospodárskej krajine môže byť vzorom pre ostatné sídla. Metodika môže byť využitá pre aplikáciu v sídlach s podobnými podmienkami. Prírodné environmentálne laboratórium pozostávajúce z Ekolaboratória, Ekocentra a Náučného chodníka je vhodnou didaktickou pomôckou pre výučbu prírodovedne orientovaných predmetov priamo v prírode.

„Realizácia ekologickej siete a integrovaný manažment využitia prírodných zdrojov“ je typickou ukážkou prenosu vedeckých poznatkov do reálnej praxe.

Projekty boli koncipované tak, aby sa zabezpečila účasť čo najširších vrstiev obyvateľov a aby sa zabezpečilo skĺbenie viacerých organizácií vedeckých, odborných, pedagogických a záujmových, čo vytvorilo predpoklady pre úspešné

zvládnutie riešenia, ale najmä udržateľnosti daného projektu. Nositeľom projektu bola Základná škola v Suchej nad Parnou (zapojení žiaci a ich rodičia), odborné zázemie projektu zabezpečoval ÚKE SAV a rakúska NGO Distelverein Deutch Wagram a praktickú realizáciu projektu zabezpečoval obecný úrad a Poľovné združenie Zelený háj v Suchej nad Parnou. Pozitívnu úlohu zohralo aj farské spoločenstvo, ktoré do realizácie projektu aktivovalo značnú časť farníkov.

Projekty boli zamerané na rozvoj ľudských zdrojov, najmä na aktivizáciu obyvateľstva do riešenia otázok v oblasti životného prostredia, ako aj na rozvoj tvorivého prístupu k ochrane a tvorbe bezprostredného životného prostredia s cieľom skvalitnenia environmentálneho manažmentu územia, posilnenia environmentálnej výchovy a zvýšenie environmentálneho vedomia obyvateľstva. Ekologické vedomie obyvateľstva bolo ovplyvňované nielen formou prednášok, osvetovo-propagačnými aktivitami (Deň Zeme, Deň otvorených dverí a pod.), ale aj formou zapájania verejnosti do bezprostrednej ochrany a tvorby životného prostredia cez realizáciu projektov, organizáciu propagačno-spoločenských podujatí a pod. Pri realizácii projektov sa konali podujatia s environmentálnou problematikou, s využitím rôznych kvízov, súťaží a pod.

V rámci projektu:

„Učíme sa navzájom“ je údržba Environmentálneho prírodného laboratória pravidelne zabezpečovaná organizáciami, ktoré participovali na riešení projektu.

„Realizácia ekologickej siete a integrovaný manažment využitia prírodných zdrojov“

Údržbu prvkov ÚSES zabezpečujú:

- Biocentrum – obecný úrad v spolupráci s farským úradom.
- Biokoridor – Poľovné združenie Zelený háj, s finančným príspevkom obecného úradu

Biocentrum

Náučný chodník

Ekocentrum

Výsledky prvého ročníka Ceny Slovenskej republiky za krajinu

Cenu Slovenskej republiky za krajinu 2010 získava **Nadácia Ekopolis**

osobitné uznanie odbornej komisie:

Bratislavské regionálne ochranárske združenie

za vysokú vzorovú hodnotu projektu „Veľkolésky ostrov - návrat k tradičnému hospodáreniu v Dunajských luhoch“ v oblasti manažmentu krajiny v území so špecifickým režimom

Obec Suchá nad Parnou

za komplexný prístup k lokálnemu manažmentu krajiny, za zapojenie verejnosti do riešenia projektu, systematické zvyšovanie environmentálneho povedomia verejnosti a príkladné zabezpečenie udržateľnosti projektu „Realizácia ekologickej siete a integrovaný manažment využitia prírodných zdrojov“ a „Učíme sa navzájom“

Zástupcovia nominovaných projektov

Z prezentácie nominovaných projektov

Ing. Peter Medveď – riaditeľ Nadácie Ekopolis

RNDr. Tomáš Kušík – predseda BROZ
(Bratislavské regionálne ochranárske združenie)

RNDr. Milena Moyzeová, PhD. (ÚKE SAV)
a František Oboril – starosta obce
Suchá nad Parnou

vydala: Slovenská agentúra životného prostredia, Banská Bystrica
s podporou Environmentálneho fondu
zostavil: Ing. arch. Anna Kršáková, Ing. Martin Lakanda, Ing. Lucia Vačoková
fotografie: archív SAŽP, nominované projekty
grafické spracovanie: Gee & Stone
neprešlo jazykovou úpravou
© 2010

kontakty:

Rada Európy

<http://www.coe.int>

Ministerstvo životného prostredia SR

Námestie Ľ.Štúra 1
812 35 Bratislava
www.enviro.gov.sk

Mgr. Pavlína MIŠKOVÁ

 +421 2 5956 2190

 +421 2 5956 2551

 misikova.pavlina@enviro.gov.sk

Národný koordinátor Ceny Slovenskej republiky za krajinu:

Slovenská agentúra životného prostredia

Centrum starostlivosti o vidiecke životné prostredie
Tajovského 28
975 90 Banská Bystrica
www.sazp.sk/edok

Ing. Martin LAKANDA

 +421 48 4374 173

 +421 48 415 28 90

 martin.lakanda@sazp.sk

